

Stjärnvik 15:55

Arkeologisk utredning inom fastigheten Stjärnvik 15:55, Tävelsås socken, Växjö kommun, Kronobergs län

Michael Duffin

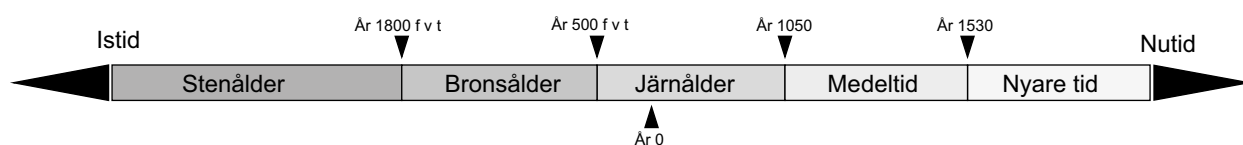

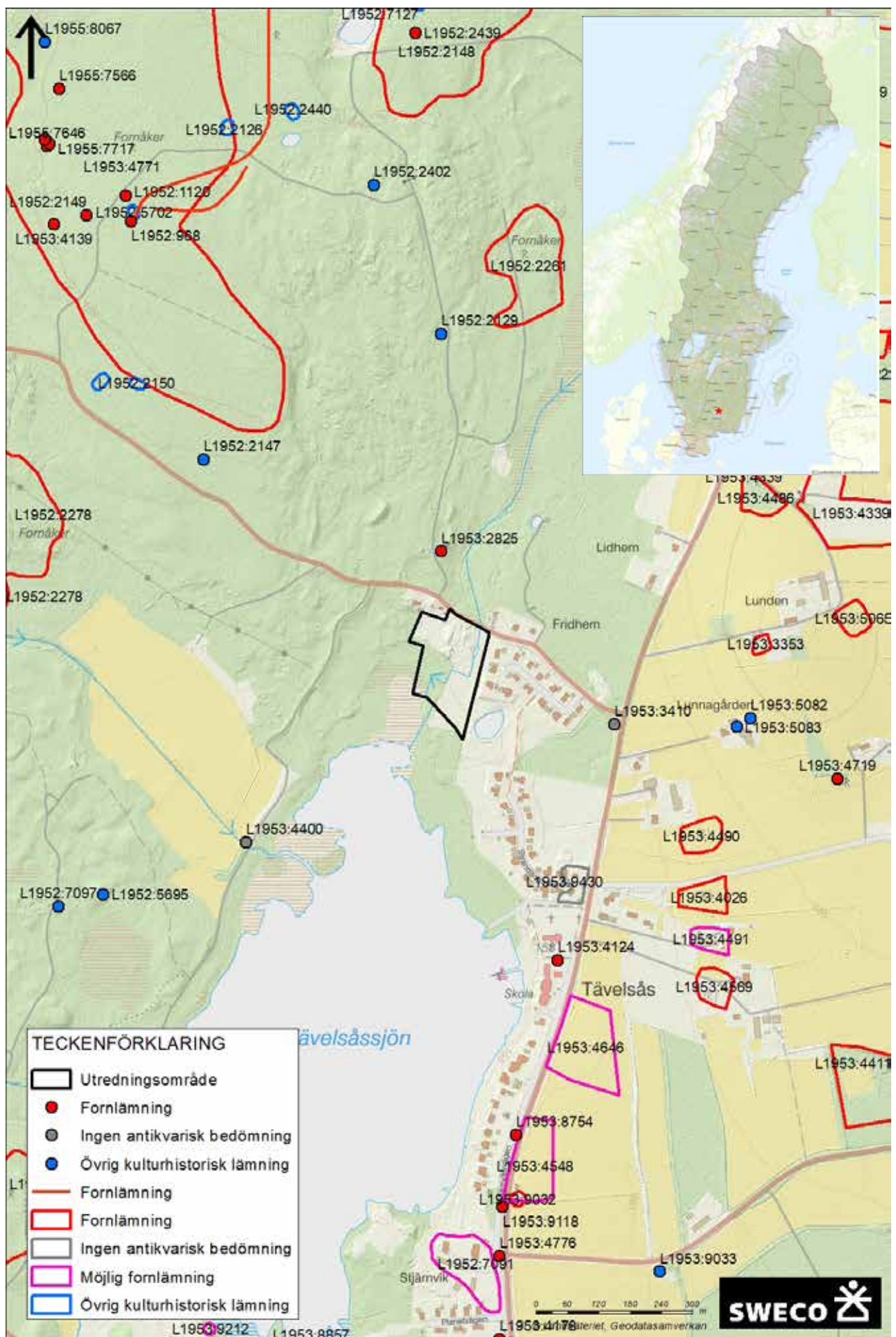
FÖRKLARINGAR, antikvarisk bedömning och länsstyrelsens krav på åtgärder	
Fornlämning	Lämning som vid registreringstillfället bedömts omfattas av skydd enligt Kulturmiljölagen. Bedömningen kan enbart göras för lämning som kvarligg. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den är från forna tider, att den tillkommit genom äldre tiders bruk och att den är varaktigt övergiven och kan antas ha tillkommit före 1850. Till varje fornlämning hör ett så kallat fornlämningsområde, ett så stort område på marken som behövs för att bevara fornlämningen och ge den ett tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse. Fornlämningsområdet är inte ett bestämt område utan avgörs av länsstyrelsen och kan vara olika stort beroende på vilken lämningstyp det är och beroende av i vilken typ av topografi lämningen ligger. Om lämning/dess närområde berörs krävs tillstånd till ingrepp i fornlämning.
Övrig kulturhistorisk lämning	Används för lämningar som enligt rådande praxis vid registreringstillfället inte utgör fornlämning men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Används även för lämningstyper som inte består av en fysisk lämning, t.ex. Fyndplats, Plats med tradition och Fyndsamling. Då flertalet av dessa lämningar registrerats före kulturmiljölagens ändring 2014, kan bedömningen av dem komma att ändras. Lämningar med denna bedömning kan också, beroende på lämningstyp, indikera att fornlämning finns i området. För flera övriga kulturhistoriska lämningar rekommenderas därför samråd med länsstyrelsen om lämning eller dess närområde berörs. Annan lagstiftning kan även vara rådande och ge lämningen ett skydd.
Möjlig fornlämning	Anges för lämningar som kräver vidare utredning för att kunna bedömas som fornlämning. Lämningen ska vara bekräftad i fält och får inte enbart bestå av en uppgift om en lämning. Det är länsstyrelsen som beslutar om vidare utredning krävs, varför samråd krävs om lämning eller dess närområde berörs.
Ingen antikvarisk bedömning	En lämning som är helt undersökt, borttagen eller förstörd har inte någon antikvarisk bedömning. Det gäller också om den är registrerad utifrån en uppgift utan att vara bekräftad i fält, om den utgår på grund av felregistrering eller är överförd till en annan lämning. Lämningen har inget skydd enligt kulturmiljölagen.
Utredningsobjekt	Den antikvariska bedömningen har inte fastställts. Avser t ex boplatslägen där en arkeologisk utredning steg 2 krävs för att fastställa om det är en fornlämning. Det är länsstyrelsen som beslutar om vidare utredning krävs och hur stora områden som i så fall skall utredas.
FÖRKLARINGAR, åtgärdsförslag	
Arkeologisk utredning steg 1 (AU1)	Syftet med en arkeologisk utredning är att se om fornlämning berörs av projektet. Vid utredning steg 1 görs en genomgång av äldre kartor och arkiv, varefter hela ytan fältinventeras och nypåträffade lämningar registreras, dessa kan gå vidare till förundersökning. Vid AU1 markeras även ytor där lämningar kan tänkas påträffas under mark, dessa områden kan gå vidare till AU2.
Arkeologisk utredning steg 2 (AU2)	Vid en utredning steg 2 görs sökschaktning med grävmaskin eller rutgrävning för hand där jorden sällas, för att se om lämningar finns dolda under markytan.
Arkeologisk förundersökning (FU)	Syftet med denna är att karaktärisera och avgränsa fornlämning. Då tas också prover för t. ex. datering. Om en redan känd forn- eller kulturlämning berörs av exploatering kan länsstyrelsen besluta om en arkeologisk förundersökning utan att någon utredning behövs.
Arkeologisk undersökning (UN)	Vid undersökningen tas fornlämningen bort helt och hållet. Lämningen dokumenteras och kunskapen sparas därmed för framtiden. I särskilda fall kan en lämning, eller ett område med lämningar, bedömas ha så stora värden att den inte får tas bort.
Ingen åtgärd	Lämningen har inte bedömts hysa så stora värden att den kan bedömas som fornlämning, det kan vara t. ex. övriga kulturhistoriska lämningar. Om möjligt bör dessa lämningar bevaras då de är objekt som hjälper oss att tolka landskapets historia. Annan lagstiftning kan även vara rådande och ge lämningen ett skydd (t. ex. Miljöbalken, Plan- och bygglagen eller Skogsvårdslagen).

Uppdrag:	AU Stjärnvik 15:55
Uppdragsnummer:	30062905
Datum:	2023-10-23
Uppdragsledare:	Fredrik Engman
Fält- och rapportansvarig	Michael Duffin
Interngranskare:	Fredrik Engman
Omslag:	Sökschaktsgrävning inom utredningsområdet

Innehåll

1.	Inledning och syfte	5
2.	Genomförande	8
3.	Topografi och fornlämningsmiljö	5
4.	Resultat	7
5.	Sammanfattning	7
5.	Administrativa uppgifter	10
6.	Referenser	10

Figur 1. Översiktskarta med utredningsområdet och fornlämningar i närområdet.

1. Inledning och syfte

Sweco har utfört en arkeologisk utredning i Tävelsås socken i Växjö kommun (se figur 1). Utredningen genomfördes med anledning av Växjö kommuns arbete med detaljplan inom fastigheter Stjärnvik 15:55. Arbetet har genomförts med inventering, söksschaktsgrävning, handgrävning, sållning och metalledetektering. Dokumentation har skett genom inmätning, fotografering från mark, samt upprättande av beskrivningar. Utredningen utfördes av Michael Duffin som även författat rapporten.

2. Genomförande

Utredningens syfte var att fastställa om forn- och kulturlämningar berörs av den planerade exploateringen. Den arkeologiska utredningen inleddes med en kart- och arkivstudie. Vid denna har historiskt kartmaterial från lantmäteriet studerats för att om möjligt återfinna platser där lämningar kan påträffas. En genomgång av höjddata har även genomförts för att se anomalier som kan vara forn- eller kulturlämningar.

Fältarbete har genomförts genom inventering varvid områdets nordvästra del bedömdes kunna innehålla fornlämningar under mark. Efter inventering sökschaktsgrävdes områdets nordvästra del genom upptagande av sökschakt i detta område. Arbetet kompletterades med sållning, handgrävning och metalledetektering.

Dokumentation skedde med RTK- GNSS med mobil enhet, upprättande av beskrivningar samt fotografering. Som fältapplikation användes Field Maps för ArcGIS. Resultat har redovisats i föreliggande rapport, samt registrerats i Riksantikvarieämbetes Kulturmiljöregister.

3. Topografi och fornlämningsmiljö

Utredningsområdet ligger inom fastigheten Stjärnvik 15:55 är 2 300 m² och ligger i Tävelsås mellan Tävelsåssjön i söder och väg 700 i norr. På den västra kanten av utredningsområdet rinner en bäck som mynnar ut i Tävelsåssjön i söder. Jordarter området domineras av isälvsediment och består av torv i söder och grus i norr. Terrängen var varierande med höjder mellan 155 och 157,5 meter över havet. De lägsta nivåerna finns i södra delen av området, mot sjön, och de högsta i norr. Den norra delen av områdena var mycket störd med en stor hög som bestod av jord och grus samt att en stor del av området var kuperad. Nästan hela den södra delen av området bestod av sankare våtmark ej lämplig för att finna fornlämningar.

Storskifte på utmark/utägor Tävelsås upprättad år 1789 (F77-15:1) visar utredningsområdet som utmark. Dagens väg 700 finns på kartan i norr och benämns som "väg till DäningeLanda". Ägan som innefattar utredningsområdet är nummer 72 (Kallas "kyrkiomadshagen" i beskrivningen) och tillhörde då sannolikt Täfvel-

sås Kyrkia (dagens Tävelsås kyrka) belägen ca 0,5 km söder om området. Hela ägan nummer 72, som omgärdar Tävelåssjöns norra ände och i norr löper längs med dagens väg 700, är inhägnad.

Figur 2. Storskifte på utmark/utägor Tävelsås upprättad år 1789 (F77-15:1).

År 1952 görs två ekonomiska kartor över området och utredningsområdet ligger i sydöst hörnet av (J133-4E9h52) och sydväst hörnet av (J133-4E9i52). Drygt hälften av utredningsområdet är ritat som åkermark (östra sidan samt nordvästra hörnet) och resterande delar (sydvästra och nordöstra hörnet) är ritade som relativt öppen mark. Sannolik våtmark då det går ett vattendrag där som inte ritades med på dessa kartor. Åkermarken är indelad i två delar, i mitten av området längs där vattendraget går i VNV-ÖSÖ riktning. Dagens väg 700 som avgränsar utredningsområdet i norr finns med på storskifte utmark/utägor Tävelsås socken 1789, generalstabskartan 1869 och ekonomisk karta 1952.

I övrigt finns det bland annat ett antal bytomter, gravar och fossila åkermarker i närområdet. Inom undersökningsområdet finns inga lämningar registrerade. Ca 100 meter norr om undersökningsområdet finns ett röse på en höjd registrerat som fornlämning (L1953:2825).

4. Resultat

Sökschaktsgravningen var fokuserade till det nordvästra hörnet av utredningsområdet som hade högre sannolikhet att innehålla fornlämningar under mark. Nästan hela den södra delen bestod av sankare mark ej lämplig för att finna fornlämningar, se figur 3. Den norra delen av områdena var mycket störd med en stor hög som bestod av jord och grus samt en stor del av området var kuperat.

Inom områdets nordvästra hörnet upptogs 4 sökschakt, mellan 18 och 24 meter långa till ett djup om ca 0,3 – 0,4 meter. Terrängen har varit platt och bestod av täta slybuska. Vid sökschaktsgravningen påträffades ett ensamliggande röjningsröse invid den tidigare åkerkanten. Röjningsröset var ovalt 2,6 x 1,6 meter (N-S) och 0,25 meter högt och uppbyggt av 0,1 - 0,2 meter stora stenar. Då åkermarken bedömts ha tagits upp i sen tid utifrån kartstudierna och att det låg ensamliggande har detta inte registrerats i Kulturmiljöregistret.

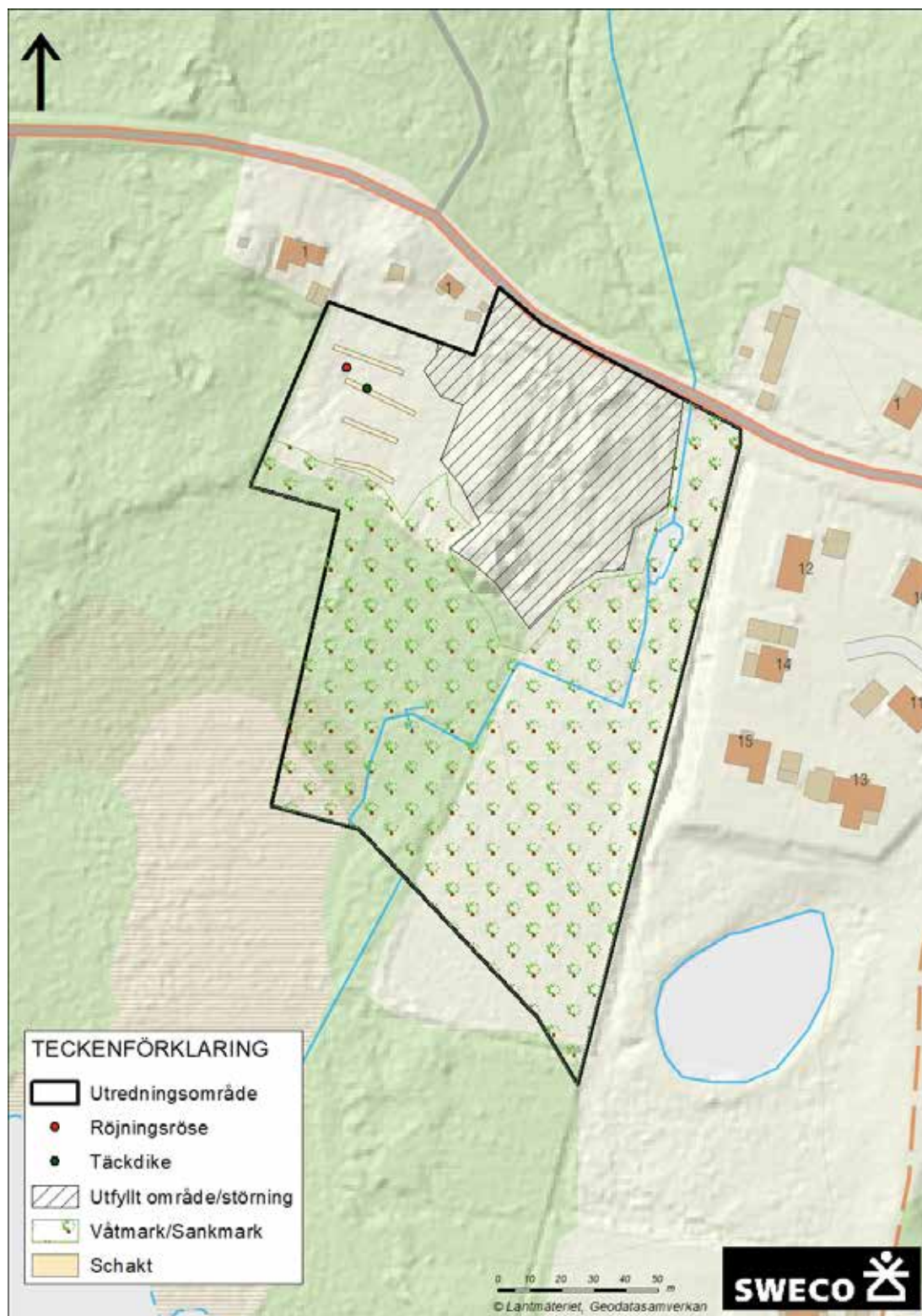
I västra delen av schakt 2 påträffades ett troligt täckdike. Diket syns mest i schaktets södra vägg och det bestod av ett lager av större stenar med ett lager av små stenar över och sedan ett topplager av matjord. Eftersom terrängen i detta område börjar sjunka ner i väster och förekomsten av en moderna dike i söder och väster kan detta tolkas som ett täckdike och utgör således inte någon fornlämning.

Utifrån topografi och resultat av sökschaktsgravningen bedöms inte området hysa potential för fornlämning varför vidare åtgärder inte bedöms nödvändiga.

5. Sammanfattning

Sweco har utfört en arkeologisk utredning i Tävelsås socken i Växjö kommun (se figur 1). Utredningen genomfördes med anledning av Växjö kommuns arbete med detaljplan inom fastigheter Stjärnvik 15:55. Arbetet har genomförts med inventering, söksschaktsgravning, handgravning, sållning och metalledetektering. Dokumentation har skett genom inmätning, fotografering från mark, samt upprättande av beskrivningar. Utredningen utfördes av Michael Duffin som även författat rapporten.

Vid utredningen påträffades inget av arkeologiskt intresse.

Figur 3, Karta över resultat från arkeologisk utredning.

Figur 4 Foto täckdike påträffat inom schakt 2. Foto Michael Duffin/Sweco.

Figur 5. Foto på schakt 2 inom områdets nordvästra del. Foto Michael Duffin/Sweco.

6. Administrativa uppgifter

Län:	Kronoberg
Landskap:	Småland
Kommun:	Växjö
Socken:	Tävelsås
Uppdragsnummer:	30062905
Uppdragsledare:	Fredrik Engman
Fält- och rapportansvarig	Michael Duffin
Länsstyrelsens dnr:	431-797-2022
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2023-08-21
Referenssystem:	Sweref 99 TM
Höjdsystem:	RH 2000
Kostnadsansvarig:	Zac AB

7. Referenser

Skrifter

Kjellmark, K: Fornlämningar och fynd. Interfol. ex. RA. 1911.

Lorentzon, M. 2021. Arkeologisk utredning steg 1. Inför planerad bostadsbebyggelse inom fastigheten Replösa 4:1 m. fl. Ljungby socken och kommun, Kronobergs län. Sweco uppdragsnummer 30024046, 2021-04-29.

Riksantikvarieämbetet. 2021. Lista med lämningstyper och rekommenderad antikvarisk bedömning. Version 5.0.

Lantmäteriet

Lantmäteristyrelsens arkiv

F77-15:1. Storskifte på utmark/ägor upprättad år 1789.

Rikets allmänna kartverk

J243-15-1. Generalstabskartan upprättad år 1869.

J133-4E9h52. Ekonomiska kartan upprättad år 1952.

J133-4E9i52. Ekonomiska kartan upprättad år 1952.

Internet

Bebyggelseregistret: <http://www.bebyggelseregistret.raa.se/>

Fornsök, Kulturmiljöregistret: <http://www.app.raa.se/open/fornsok>

Forndok: <https://app.raa.se/oppnadata/forndok/>

Lantmäteriet: www.lantmateriet.se

Ortnamnsregistret: <https://www.isof.se/>

Sveriges geologiska undersökning: <https://apps.sgu.se/geolagret/>

Skogsstyrelsen: <https://www.skogsstyrelsen.se>

